

УДК 371
ББК 88.8

Карпич І. О. Державна молодіжна політика в контексті розвитку соціальної політики в Україні / І. О. Карпич, Н. М. Коляда // Актуальні проблеми соціальної роботи і підготовки фахівців: сучасні тенденції: Матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції / За ред. І.В.Козубовської. – Ужгород, 2015. – 158 с., С. 47–49.

ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

**Коляда Наталія Миколаївна, Карпич Ірина Олександрівна
(м. Умань)**

У статті висвітлено роль і значення державної молодіжної політики в контексті розвитку соціальної політики – своєрідного, специфічного, пріоритетного напрямку в діяльності держави, всіх її структур і соціальних інститутів в інтересах як людини, так і всього суспільства. Автором розкрито основну мету, головні завдання та законодавче забезпечення державної молодіжної політики, спрямованої на створення і забезпечення реальних умов для всебічного розвитку кожної молодої людини, максимальне залучення її до політичного, соціально-економічного та духовного життя суспільства.

The article highlights the role and importance of state youth policy in the context of social policy – a distinctive, specific, priority direction in the state, all its structures and social institutions the benefit of man and society. The author reveals the main purpose, main objectives and legislative support for state youth policy aimed at creating and providing real conditions for the full development of each young person, maximum involvement of the political, social, economic and spiritual life of society.

Ускладнення життя, загострення багатьох соціально-економічних, політичних і духовних процесів посилили потребу в розробці та реалізації принципово нової соціальної політики – своєрідного, специфічного, пріоритетного напрямку в діяльності держави, всіх її структур і соціальних інститутів в інтересах як людини, так і всього суспільства.

Одним із важливих об'єктів і суб'єктів соціальної політики є молодь – окрема (відносно велика) соціально-демографічна група, яка вирізняється за сукупністю вікових характеристик, особливостей соціального становища та обумовлених тим і іншим соціально-психологічних якостей, що визначаються суспільним ладом, культурою, закономірностями соціалізації, вихованням в умовах певного суспільства. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (5 лютого 1993 р., зі змінами) з березня 2004 р. визначає молодь як групу населення віком від 14 до 35 років [2].

У незалежній Україні державна молодіжна політика веде відлік з часу прийняття Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (15 грудня 1992 р.). З її прийняттям почався новий етап розвитку та розбудови оновленої держави: молодь офіційно визнано рівноправним членом суспільства; на державному рівні визнано її проблеми і обрано напрями їх вирішення.

Відповідно до Декларації державна молодіжна політика – це системна діяльність держави щодо конкретної особистості, молоді, молодіжного руху, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах. Тобто молодіжна політика віддзеркалює становище молоді та є засобом створення необхідних для її соціального становлення й розвитку умов і гарантій [1].

Державна молодіжна політика є механізмом, за допомогою якого держава (а також партії, рухи, організації, соціальні інститути) вступає у взаємовідносини з молоддю, сприяє (або ні) реалізації її інтересів, запитів потреб, її соціалізації.

Метою державної молодіжної політики є створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України.

Головні завдання державної молодіжної політики:

- вивчення становища молоді, створення необхідних умов для зміцнення правових і матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян, діяльності молодіжних організацій з метою повноцінного соціального становлення та розвитку молоді;

- допомога молодим людям у реалізації і самореалізації їхніх творчих можливостей та ініціатив;

- залучення юнаків і дівчат до активної участі у національно-культурному відродженні українського народу, формуванні його свідомості, розвитку традицій і національно-етнічних особливостей [1].

В Україні державна молодіжна політика щодо освіти, соціально-політичної, економічної галузей, розвитку духовного, культурного, фізичного потенціалу молоді та функціонування молодіжних організацій визначається низкою законодавчих та нормативно-правових документів, через які регулюються взаємовідносини молодих людей з державою, їхні права і обов'язки, створюються соціальні гарантії і т.п. З-поміж яких: Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (15 грудня 1992 р.), Закон України «Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді в Україні» (5 лютого 1993 р.), Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1998 р., зі змінами), Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (21 червня 2001 р.), Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009-2015 роки (28 січня 2009 р.) та ін.

У нормативно-правових документах з проблем державної молодіжної політики робиться на молодь як специфічну соціально-демографічну групу, як дієвого учасника державотворення і, власне, молодіжної політики держави.

Молодіжні проблеми є предметом досліджень Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка, який провів десятки цікавих і фундаментальних досліджень молодіжних проблем в Україні та за її межами: «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» (Health behaviour in school-aged children) (за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, ВООЗ в Україні), «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин» (за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні), «Профілактика ВІЛ-інфекції серед підлітків груп ризику в Україні та Південно-Східній Європі» (проект реалізується на замовлення Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні) та ін. [5].

Основою державної молодіжної політики є соціальна політика – суспільний феномен, що поєднує різноманітні багатofакторні складові: конституційно-правові, інституціональні, управлінські регулятивні та саморегулятивні, глобальні, національні, державні, наддержавні, громадські, гуманістичні, праксеологічні (ціннісні), комунікативні та ін. Зазначене зумовлює багатоаспектність засад соціальної політики як суспільного явища. Розрізняють вузьке та широке розуміння соціальної політики [3, с. 6].

У вузькому розумінні соціальна політика – це цілеспрямована діяльність суб'єктів з метою забезпечення соціального захисту і створення умов для формування безпечного соціального середовища людини. У такому аспекті соціальна політика передбачає комплекс заходів, спрямованих на створення системи соціальних амортизаторів суспільних, зокрема ринкових, ризиків і формування соціальних стандартів. Іншими словами, соціальна політика у вузькому розумінні – це діяльність суб'єктів соціально-політичного життя, спрямована на формування соціальної безпеки людини й суспільства [3, с. 7].

У широкому розумінні соціальна політика – це система цілеспрямованої діяльності суб'єктів, що сформувалася в суспільстві на певному етапі його розвитку і здійснюється на основі певних принципів і засад з метою забезпечення оптимального функціонування й розвитку соціальних відносин. У такому аспекті соціальна політика є системою управлінських, регулятивних, саморегулятивних способів і форм діяльності суб'єктів, сукупністю принципів, рішень і дій, що втілюються в соціальних програмах і соціальній практиці з метою задоволення соціальних потреб, збалансування соціальних інтересів людини, соціальних груп суспільства, досягнення соціальних цілей, розв'язання соціальних завдань, формування соціальних цінностей. Іншими словами, соціальна політика у широкому розумінні – це система інституційних і надінституційних, державних і громадських, суспільних і особистих, індивідуальних способів і форм діяльності, спрямованих на створення умов для всебічної самореалізації соціального потенціалу людини, її сутнісних сил [3, с. 7–8].

Водночас вузьке й широке розуміння соціальної політики умовне. Існує цілісна соціальна політика, що охоплює і вузький, і широкий її зміст. Соціальний захист, соціальна безпека, з одного боку, і соціальний розвиток, соціальні відносини – з іншого органічно поєднані: без розвинених соціальних відносин не може бути стабільної соціальної безпеки людини, суспільства, а соціальна безпека значною мірою зумовлює розвиненість, зрілість процесів

соціального, суспільного розвитку.

Об'єктом соціальної політики є суспільні, зокрема соціальні, відносини, процеси життєдіяльності соціуму, що безпосередньо чи опосередковано впливають на формування соціальної безпеки людини, задоволення нею власних соціальних потреб та інтересів, освоєння і творення соціальних цінностей [3, с. 8].

Мета соціальної політики полягає у створенні умов для формування, розвитку та оптимального функціонування соціальних відносин, всебічного розкриття, самореалізації творчого соціального потенціалу людини, особистості, її сутнісних сил, а також для задоволення людиною соціальних потреб та інтересів, освоєння соціальних цінностей, підтримання в суспільстві соціальної злагоди, стабільності та соціальної цілісності, самовідтворюючого, самодостатнього рівня соціодинаміки, соціального прогресу [3, с. 9].

Завдання соціальної політики – забезпечити чітке функціонування системи соціально-політичних інститутів, які є суб'єктами соціальної політики, здійснення координації, узгоджувальної діяльності елементів системи, усвідомленої спрямованості їх зусиль, формування оптимального співвідношення й підтримання необхідних пропорцій між цими елементами, приведення до стрункої системи різноманітних дій усіх її учасників, спрямування різних форм, методів і засобів соціальної політики на досягнення очікуваних результатів, насамперед на досягнення адекватності цілеспрямованої діяльності суб'єктів соціальної політики, пов'язаної з освоєнням і творенням соціального буття, розвитком соціальної сфери, вимогами об'єктивних закономірностей суспільного прогресу, сучасною логікою розвитку цивілізації [3, с. 9].

До суб'єктів соціальної політики належать людина, держава, суспільство, соціальні спільноти та інститути, політичні партії, громадські організації, асоціації громадян, колективи, фонди, принципово нові для українського суспільства суб'єкти, зокрема соціального захисту (підприємці, роботодавці), і суб'єкти, що здійснюють діяльність у різноманітних формах як у межах інституціональних структур, так і на громадських самодіяльних засадах.

Одним із важливих суб'єктів соціальної політики є Міністерство соціальної політики України (Мінсоцполітики) – спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, надання гуманітарної допомоги.

Відповідно до Положення про Міністерство соціальної політики України (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 року № 423) Мінсоцполітики є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики, зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, соціального діалогу, соціального захисту, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї, протидії

торгівлі людьми, захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики щодо пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, зокрема забезпечення їх психологічної реабілітації, санаторно-курортного лікування, технічними та іншими засобами реабілітації, житлом, надання освітніх послуг, організації поховання, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби, та учасників антитерористичної операції, у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду, здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування в частині призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб [6].

За умов трансформації суспільних відносин, формування соціальної держави й громадянського суспільства соціальна політика має на меті звести, а в перспективі звести нанівець роль у соціальному житті чинників, що втрачають соціальне значення або гальмують процес суспільної соціодинаміки, і створити умови для посилення ролі чинників, детермінант, що сприяють соціальному поступу, посилюють соціальну безпеку людини. Нині мета соціальної політики полягає в розв'язанні суперечностей суспільного, соціального розвитку, що гальмують процес формування соціально орієнтованої економіки, становлення середнього класу, соціальної мобільності, утвердження дійових механізмів соціального життєзабезпечення людини як основного суб'єкта соціального розвитку.

Сьогодні молодіжна політика виокремлюється з контексту соціальної та стає пріоритетним і специфічним напрямом діяльності держави. Молоде покоління як об'єкт і суб'єкт бере участь у соціальних перетвореннях, оскільки воно саме намагається впливати на суспільне життя, згуртувавшись в об'єднання, громадські структури, і, власне, відчуває на собі вплив суспільних перетворень через політику, яку проводить суспільство стосовно молоді. Основне завдання цілісної соціальної молодіжної політики полягає у створенні та забезпеченні реальних умов для всебічного розвитку кожної молодої людини, максимальному залученні кожної молодої людини до політичного, соціально-економічного та духовного життя суспільства.

Література

1. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні: Декларація від 15 грудня 1992 р. № 2859 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – С. 9.
2. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 5 лютого 1993 р. № 2998 // Відомості Верховної Ради

України. – 1993. – № 16. – С. 409–417.

3. Скуратівський В. Основи соціальної політики: Навч. посібник. – К., 2012. – 200 с.

4. Соціальна молодіжна політика : навч. посіб. / уклад. Н. М. Коляда, О. О. Кравченко. – Умань : ПП Жовтий, 2013. – 119 с.

5. <http://uisr.org.ua>

6. <http://www.mlsp.gov.ua>